

קהל עדת ישורון

ירושלים

בס"ד

שעור מורה מורינו הרב יהודה גנס שליט"א שבת ויצא ע"ד:

בענין קביעות הבר מצוה והיארציית בר"ח כסלו או טבת

א] הנה בשנה זו קביעות השנה היא 'שלימה', דהיינו שבין חשון ובין כסלו הינם מלאים ולא חסרים.

ומכיון שבחדשים אלו ישנם שנים בהם החודש מלא ויש שנים בהם החודש חסר, דנו הפוסקים במספר שאלות שהתעוררו מחמת כך, לענין קביעות בר מצוה מאידך ויארציית מאידך.

ב] והנה במשנה ברורה¹ כתב בשם האחרונים שמי שנולד בא' כסלו בשנה חסירה, ובשנת הבר מצוה ישנם ב' ימים ר"ח יעשה בר מצוה בא' דר"ח, דהיינו בל' חשון ולא בא' כסלו.

ודין זה לכאור' צ"ע דהלא לידתו היתה בא' כסלו, ומדוע יקדים ויעשה בר מצוה ביום הקודם החל בל' חשון, וצ"ב.

עוד צ"ע דלגבי יארציית קי"ל שבמקרה שכזה יחול יום היארציית בא' כסלו ולא בל' חשון², וצ"ב מה הטעם לחלק בין בר מצוה ליארציית.

ג] עוד מצינו הבדל בין יארציית לבר מצוה במקרה הפוך, דהנה מי שנולד בל' חשון בשנה מליאה ושנת הבר מצוה היא חסירה, כתבו הפוסקים³ שהדין הוא שהוא לא יעשה בר מצוה עד א' כסלו, ומאידך לגבי יארציית דעת הרבה פוסקים⁴ דבכה"ג יחול היארציית בכ"ט חשון (דאמרינן דיום אחרון דחשון קגרים), וגם בזה צ"ע מאי שנא יארציית מבר מצוה.

ג] עוד מצינו הבדל בין בר מצוה ליארציית לענין אדר מעובר, דבבר מצוה פשוט דמי שנולד בשנה פשוטה באדר לא יעשה בר מצוה עד אדר שני, ומאידך לענין יארציית כתב הרמ"א⁵ שהמנהג להתענות באדר ראשון (משום ד'אין מעבירין על המצוות), וצ"ע גם בדין זה מאי שנא יארציית מבר מצוה⁶.

ד] והנראה בזה דחלוק יום היארציית מיום הבר מצוה, דביארציית 'יומא הוא דקגרים' משא"כ בבר מצוה לא היום גורם אלא כשמלאו לנער י"ג שנה ויום אחד, דהיינו שצריך שיעברו עליו י"ג מחזורי שנה.

ועל כן לגבי יארציית בשנה מעוברת חל תאריך זה ב' פעמים, וס"ל לרמ"א שעדיף להתענות בראשון שאין מעבירין על המצוות⁷, משא"כ לענין בר מצוה, כל שאדר נוסף עדין לפנינו לא הסתיימה השנה, ועל כן אינו נחשב כגדול עד אדר השני.

¹ סימן נ"ה ס"ק מ"ה.

² בגשר החיים [פל"ב סעיף י"ב] כתב שכן הוא פשוט. [וכן נראה לכאור' מדברי האחרונים המובאים במ"ב בס"י תקס"ח ס"ק מ"ב שדנו במקרים דומים, ומשמע שבדין זה פשוט דדייני' מיום ב', עייש"ה].

³ מ"ב סימן נ"ה שם.

⁴ סימן תקס"ח שם.

⁵ סימן תקס"ח סעיף ז'.

⁶ ועיין אגרות משה יו"ד ח"ג סימן ק"ס. שעמד בזה בקושיה.

⁷ ויש שנהגו מה"ט להתענות ב' ימים, וכמבואר שם.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

ומהאי טעמא ניחא גם בעניננו, דאם נולד בשנה חסירה הרי מסתיים אצלו כל מחזור שנה בכ"ט כסלו, ואם נוסף עוד יום של ל' כסלו יהיה גדול בו, דהלא לא בעינן כלל להגיע ליום הלידה אלא לסיום השנה הקודמת, ופשוט.

ובנולד בל' חשון בשנה מליאה ודאי לא יעשה בר מצוה בכ"ט חשון, דהלא לא הסתיימה השנה הקודמת, משא"כ לענין יארצייט דנו האחרונים איזה יום מתאים יותר להיחשב כיום היארצייט, האם אחרון דחשון או ר"ח כסלו.

ה] ובעסקנו בענין זה אעירה על מה שראיתי בס' גשר החיים⁸, לענין מי שהוא בא"י ומת לו מת בארה"ב או להיפך, ומחמת שינויי השעות בין המקומות נמצא שהתאריך במקום הפטירה והתאריך שהיה באותו זמן אצל הקרוב אינם זהים, מתי ימנה את היארצייט, האם כמקום הנפטר או כמקומו, וכתב שם שפשוט שאזלינן בתר מקום הפטירה.

ולכאו' יש לדון בזה קצת, דהנה לענין טעם שמירת היארצייט מצינו ב' טעמים או משום איתרע מזליה דאבל, או לעשות נחת רוח לנפטר, וכמש"כ במ"ב בביאור הלכה ריש קו' מאמר קדישין בס"י קל"ב, ובשלמא לטעם הראשון אה"נ ודאי דאזלינן בתר הנפטר, אולם לטעמא דמזליה דידיה הוא דאיתרע לכאו' יש ללכת אחר מקום החי⁹, וצ"ע בזה.

ויה"ר שנתבשר אך טוב לנו ולכל ישראל.

⁸ שם סוף פל"ב.

⁹ ומדברי הבה"ל שם מבואר לכאו' דעיקר הטעם משום הא דאיתרע מזליה דהחי, יעוין שם במ"ב מהדו' דרשו הערה 8, ודוק.